

עולם ההלכה

מכון סמיכה
נוכחם ההלכה
גיבוש ככל אחד

גיליון כ"ט | שבת קודש פ' בהעלותך | י"ח סיון תשפ"ה

 עולם השבת
Rabbi Yitzhak Sultan Maggid Shuir, Curriculum Developer.

 עולם הגיור
הרב אברהם דניאל דגן

Moving a utensil that is not moved at all during the week?

Mechaber rules that a utensil is not muktzah regardless of its weight or size. Therefore, a large vessel that is generally not moved is not muktzah. However, the poskim discuss the status of a utensil that is never moved at all during the week and whether this causes it to be muktzah. It seems that it is dependant on why this item is not moved: 1) The item is not moved out of fear of being damaged: If one has a utensil that is never moved out of concern that it will be damaged it is muktzah machmas chesron kis. This is true even if the item is a kli shemelachto l'heter. Although, generally, a kli shemelachto l'heter is not muktzah machmas chesron kis, in the event that a person never moves it, even during the weekday, out of fear of it being damaged it fulfills the necessary requirement to be classified muktzah machmas chesron kis.¹

2) The item is not moved out of convenience: Oftentimes an item is not moved, not out of fear of being damaged, but out of a lack of necessity. For example, a painting hanging on the wall is not moved during the week because it is not needed to be moved, as one generally does not need the space that it occupies. Rav Moshe Feinstein² writes that paintings and wall decorations are not muktzah. He explains that they remain on the wall for decorative purposes. This is unlike muktzah machmas chesron kis, where one often sets a special place for them out of fear that moving it will cause it damage. Rav Ovadia Yosef³ likewise rules that all decorations and paintings are not muktzah.

However, Chazon Ish⁴ holds that the act of designating a place for the object independently makes it muktzeh. Therefore, he considers a wall clock or a lamp, as well as paintings and wall decorations, which are never moved, to be muktzeh.⁵

¹Mishnah Berurah 308:8 and Rav Shlomo Zalman Auerbach in haskama to sefer Shevus Yitzchak Muktzah.
²Response printed in Tiltulei Shabbos page 3.
³Halichos Olam vol. 3 page 201. He reasons that since these items are keilim shemelachtam l'heter they will not become muktzah machmas chesron kis. It seems that Rav Ovadia would rule leniently even with items that are not moved out of fear of being damaged.
⁴43:17. Although Chazon Ish does not directly describe which category of muktzah these items fall under, most poskim understand him to mean muktzah machmas chesron kis. This is also implied from the fact that he compares an item never moved to the washer tools in Gemara Shabbos 123a, which Rif and Rosh understand to be muktzeh machmas chesron kis.
⁵Consequently, Rav Nissim Karelitz in Chut Shani vol. 3 page 60 and Rav Elyashiv cited in Shalmei Yehuda ch. 3 fn. 54 hold that a picture on a wall is muktzah.

גיור קטנים

בשבועות הקודמים נגענו ביסוד גדר הגיור שהוא "כניסה לברית" עם הקב"ה כפי שהיה במעמד הר סיני, כמבואר בגמ' (כריתות ט ע"א) וברמב"ם (הלכות איסורי ביאה פי"ג). הגמ' במסכת כתובות (י"א ע"א) עוסקת בסוגיית גיור הקטנים ע"י בית הדין - מצד "זכין לאדם שלא בפניו" - הלוקחים על עצמם את האחריות להכניסו לברית, וביכולת המתגייר למחות על גיורו בגדלותו. בלשון רבינו המאירי: "גוי קטן שבא לפני ישראלים ותבע מהם שייגירוהו ואין לו אב, או שיש לו אב ואין האב בא להתגייר עד שיתגייר בנו עמו על דעת האב, ואף הוא אינו כדאי למסור לו עול מצות שיתגייר על סמך אותה הודעה, הואיל ומ"מ הוא תובע בכך, מטבילין אותו על דעת בית דין, כלומר שאותם הבאים לגיורו מודיעין את הדבר לבית דין ומגיירין אותו על דעתם כאילו הם אבותיו של זה שיהא ענינו מסור להם כדרך שענין הבן מסור לאב להכניסו לברית ולקדשת אמונה"^[1].

כן הדגיש הגרי"ד סלובייצ'יק^[2], בנוגע לגיור קטנים מאומצים שיש להקפיד שהמאמצים יקבלו על עצמם בפירוש להדריך את התינוק בדרכי התורה ולחנכו במצוות.

כך כתב הרבי (לקו"ש חכ"א ע' 403) "בנוגע לילד המאומץ - יסביר לזוגות תי' כשהשם נתון ילד - הוא על מנת שאלו שניתן להם הילד יתנו לו כל צרכיו, ואם, לדוגמה: הם מאכילים ומשקים אותו - הוא בריא. ובאם לאו לא. באם מחנכים, אותו בחינוך צדק ויושר - הוא בריא בנשמתו, ובאם לאו לא וכו'. כשהמדובר בילד שנולד לאם גוי' ורוצים לאמצו כדרוש נוסף ענין עקרי ביותר - כיון שנולד להג"ל, הרי נשמתו בלידתו נשמת גוי, והרוצים לאמצו כדרוש - עליהם להכניס בו נשמה יהודית. נתן הנשמה הוא השם, ואמר בתורתו - שיחליף הנשמה באם ימולו אותו, יטבילו אותו במקוה והמאמצים יחליטו שינכוהו כרצון השם (שמירת מצות) - ואז תכנס בו נשמה יהודית, - באם מאיזה סיבה שתהי' יחסר אחד מהנ"ל - תשאר בו נשמתו בה נולד - של אינו יהודי. אין מצוה להחליף הנשמה (שזהו - גירות) וכיון שהנשמה אינה יהודית, אין מחויבים למולו, להטבילו ולחנכו חינוך יהודי וכו' אבל אז הקשר שלו עם המאמצים - רק כפי האפשר בין ידידים שאחד מהם יהודי והשני גוי, ותו לא...".

הקשו הרשב"א והריטב"א על דברי רב יוסף בגמ' ש"הגדילו יכולין למחות", כיצד ניתן לסמך על גרים שהתגיירו בקטנותם בעניינים דאורייתא ולהשיאם לישראל, הרי לכאורה יש לחשוש שמא ימחו ויתברר שהם גויים. ותירצו, "ל"ל דכיון דנתחנך בקטנותו והורגל בתורת ישראל הקדושה מסתמא לא יסור ממנה, ומילתא דלא שכיחא הוא שימחה, ולכל מילתא דלא שכיחא לא חיישינן לה ואפילו מדאורייתא". עוד כתבו הראשונים והפוסקים שאין גיור הקטן נשלם עד שיגדיל ויתנהג בדת ישראל.

כתב הרשב"א (בד"ה כיון שהגדילה) בשם תוס', על המשך דברי הגמ' ש"כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות". "דעך שמודיעין אותה מתן שכרן של מצוות אינה גיורת גמורה. והגדילה שעה אחת בגירותה אחר שהודיעה ענשו של מצוות קאמר, ולפי דבריהם צריכין להודיעו לאחר שיגדיל". בדומה לכך כתב גם הריטב"א בשם התוס'^[3]. "וא"ת והיאך אפשר לצמצם שתמחה כשתגדיל ממש לאלתר, דהא קודם לכן אינה יכולה למחות... תירצו בתוספות דאינם גרים גמורים עד שמודיעין אותן שכרם ועונשם של מצוות כשהגדילו, והכי קאמר כיון שהגדילה שעה אחת בגירות גמור אחר שהגדילה, ומודיעין לה עונשם ושכרם של מצוות, שוב אינה יכולה למחות".

תירוץ נוסף הביא הריטב"א על שאלה הנ"ל (היאך אפשר לצמצם שתמחה ממש כשתגדיל): "אי נמי דהכי קאמר כיון דהגדילה לשם יהודית קאמר, כגון שעשתה מעשה יהודית אחר שגדלה וניכרים מעשיה שהם מעשה יהודית...".

ה'בית יוסף' (יו"ד סי' רסח) הביא את דברי הר"ן, וז"ל: "וכתב הר"ן: מדקאמר 'אם הגדילו יכולים למחות' אלמא מחאה דקטנות לאו מחאה היא, וכיון דאמרין דכיון שהגדילה שעה אחת שוב אינה יכולה למחות היאך אפשר לצמצם שתמחה מיד שהגדילה? יש לומר דנהי דמחאה דקטנות לאו מחאה היא לענין שאם תרצתה אחר כך אין מחאתה כלום, אפילו הכי מהניא לענין דלאחר שהגדילה אם עמדה במחאתה מהני: אי נמי דכי אמרין דכיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות היינו שהגדילה כדת משה ויהודית עכ"ל. וכן כתבו התוספות (ד"ה לכן) והרא"ש (סי' כג) דהא דאם הגדילו יכולים למחות היינו קודם שראינום נוהגין דת יהודית, אבל מיום שהגדילו וראינום מקיימי מצוות שוב אינם יכולים למחות...". כביאור זה של התוספות והרא"ש ועוד מהראשונים שהיכולת למחות הוא גם לאחר שהגדילו כל זמן שלא נהגו מנהג יהדות, נפסק ההלכה בטור ובשו"ע (סי' רס"ח סעי' ח).

התוס' במסכת סנהדרין (דף סח, ב ד"ה קטן) כתבו: "הא אמרינן כדשגדלו שעה אחת ולא מיחו שוב אין יכולין לחיות, דמועיל להו מילה וטבילה קולטא שהיתה בגופם ואין חסירי אל קבלת מצות ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קבלה". וכתב הרמב"ם לנר (בסנהדרין שם): "ולפ"ז לא נעשה גר ודאי עד שיגדלו ולא מיחה".

כן גם ביאר המגילת ספר' (על הסמ"ג לאוין קיו): "ובזה אתי שפיר מאי דקשיא עוד דהא בעינן לעיובא (לכתחילה) לנר המתגייר שיהיו ג' מודיעין אותו עיקרי הדת שהוא יחוד השם ואיסור עכו"ם ומקצת מצוות קלות וחמורות ועונשין ויקבל עליו וכמה דברים שכתב הסמ"ג והרמב"ם ז"ל, ולזה הקטן לא הודענו כלל, ואף אם יודיעוהו בעודו קטן, אין זו הודעה של כלום, שהרי אין בו דעת. אכן לפי מ"ש ניהא דבעודו קטן הרי מוליך אותו מי שלקטו בביתו לבית רבן שילמדו תורה, ועד שיגדיל הרי הוא קורא בתורה שכתוב בה כל המצוות ועונשין והוא שומע מפי סופרים שהעושה מצוות אלו זוכה לחיי העוה"ב ושאינו צפון אלא לצדיקים והם ישראל ושאר הדברים שבע"פ, וכשהוא גדול בר עונשין מעתה יריגש בעצמו שהוא יענש אם יעבור עליהם מכאן ואילך, אם לא ירצה מיד הוא מוחה, ואם לא מיחה גילה בדתו שקבלם".

כן כתב המהרי"ט (אה"ע ח"ב סי' מא): "דמה שנכנס בקטנותו בדת ישראל, ניהא ליה לאחר שיגדלו שכבר נתחנך במצות. והני קידושין מתלי תלי עד שיגדיל ויתרצה בכך, דומיא דגר דבעי שיגדלו וינהוג דת יהודית דאז חשיב כקבלה ומהניא ליה טבילה קמייא והרי זה דומה לאומר לאשה התקדשי לי לאחר שלשים יום מקודשת...".

כן ביאר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש (תרגום חופשי מאידיש מלקוטי שיחות ח"ח ע' 68-9): "לגבי גר קטן, אשר 'מטבילין אותו על דעת בית דין', או כאשר הוא מתגייר ביחד עם אביו, קובעת ההלכה, שכאשר 'הגדילו יכולין למחות'. וכיון שהגדילו שעה אחת ולא מיחו שוב אינם יכולים למחות. ויש לומר, שההסבר לכך הוא: למרות שכאשר גיירו את הקטן הוא נעשה גר [ולדעת כמה, (תוד"ה מטבילין כתובות יא,א, בסופו). תוד"ה קטן סנהדרין סח, ב (בסופו). ריטב"א ורשב"א בשטמ"ק כתובות שם] הוי גרים מדאורייתא. ובריטב"א שם בסופו [וכן דעת הרמב"ם]. בכל זאת, מדוע הוא יכול מאוחר יותר למחות על כך ולהיות שוב בר כבתחילה. מפני שהגיור בקטנותו הוא רק מעשה של גיור, אך אין הוא מתקדש בקדושת ישראל עד שנעשה גדול. אך כאשר גדל ולא מחה, הוא מתקדש בקדושת ישראל למפרע, ולכן אין הוא חייב שוב בטבילה ובהטפת דם ברית, אלא מסתפקים במעשה הגיור, של בית הדין או של אביו, בהיותו קטן...".

בעניין יכולת המחאה כשהגדיל כל עוד לא נהג בדת יהודית בגדלותו, כתב המהרש"ל (יש"ש כתובות פ"א סימן ל"ה): "ונראה הא דהגדילו אין יכולים למחות היינו שנודע להם שגיירו אותם הב"ד או אביהם, אבל אם היו קטנים מאד ולא זכרו דבר ממה שגיירו ואח"כ כשהגדילו נודע להם הדבר יכולים למחות אף אחר שנהגו דת יהודית כמה שנים, כל זמן שלא ידעו מגירות".

כן כתב האגרות משה' (מסכת ערובין) (יו"ד ח"א סי' קסב): "הנה בדבר ענין אדאפטירין קינדער (אימוץ ילדים) כאופן שעושין במדינה זו יש ענין שלא טוב בשל ילדי ישראל ולא טוב בשל ילדי נכרים ולא ראי זה כראי זה דבשל ישראל צריך מתחלה לידע שאינו ממזר ולא שתוקי ולא אסופי דהוא לחקור שמא...".

וחסרו זה ליכא בשל נכרים דאין בהן ממזרות ולא איסור קרובות לכשיגיירו, אבל מ"מ צריך להודיעו קודם בו ג' לזכר וקודם בת י"ב לנקה משום שרשאין אז למחות על הגרות ואז עדין הם תחת השפעת המגדלים אותם שיש לסמוך שלא ימחו עד אחר שיהיו בן י"ב וכן י"ב ואח"כ לא יוכלו שוב למחות. אבל כשלא יודיעו אותם הרי יוכלו למחות לעולם כל זמן שיתודעו.

ובעצם אני מסופק בלא הודיעו לו שאפשר שיתודע בגדלותו שאז יש לו כבר תאוות מרובות שאין לסמוך לומר שאנו סהדי שלא ימחה כשיתודע כמו שאנו אומרים בקטן שיתודע שתיכף כשנגדל שהוא רק בן י"ג ובת י"ב אין להם תאוות כ"כ והוי רובא דרובא שלא ימחו, שלכן אין חוששינן לשמא ימחה ומברכין על הטבילה ודינו לכל דבר כישראל כדאיתא הטעם בחת"ם שם דכשלא יודיעו לו שיש לחוש שיתודע בגדלותו שיש לו כבר הרבה תאוות וסלינות אולי יש לחוש ואין להתירו בבת ישראל. ולומר שנסמוך שלא יתודע לעולם לא מסתבר כלל דהרבה אופנים מזדמן שמתודעים.. ואם לעצתי תשמעו אין צריך להניס זרע נכרים כי אין בזה שום צורך ותכלית ורק כשבא גם מעצמו להתגייר לשם שמים צריך לקבלו. ידיו, משה פיינשטיין".

והרב שמחה הכהן קוק זצ"ל (נצח ישראל ח"א ע' קה) כתב: "ובאנו רק להוסיף לדבריו (של האגרו"מ) שקיים טעם נוסף מדוע באמת

חייבים להודיע לכשיגדיל לא רק כדי שאם ירצה למחות ימחה וכדי שלא ימחה אח"כ לכשיתודע שהוא גר, אלא כדברי הרמב"ם דלעיל שהיא גם שיטת הרשב"א והמאירי שחייבים להודיע קבלת מצוות מיד להשלים גירותו".

כן כתב גם הגרי"א הענקין (שו"ת 'עבודת אלהיו' סימן כח): "כשיגדלו ויתודע שנולד מאינו יהודי אפשר שיחזור לסורו, ואם לא יודיעוהו על ספק על הגירות, כי פשוט הוא שהגירות נגמרת על ידי ידיעתו וקבלתו המצוות כשיגדל, אף שאין צריך טכסים של קבלת מצוות בפני בית דין כיון שנוהג ביהדות כסדר, אבל ידיעה נראה דודאי בעי".

הרב יצחק זילברשטיין בספרו 'קב ונקי' (סימן שנד) הביא תשובת הגרי"ש אלישיב על מעשה: "נכרי קטן שיהודים קנו אותו מידי גויים והטבילוהו ע"ד ב"ד, הילד לא יודע שהוא גר, וגם לא יודע שהוא מאומץ, והנה כתב ביש"ש דהא דמבואר בכתובות הגדילו אין יכולים למחות. היינו שנודע להם שגיירו אותם הבית דין, או אביהם, אבל אם היו קטנים מאד ולא זכרו דבר מהגיור ואחר כך כשהגדילו נודע להם הדבר, יכולים למחות אף אחר שנהגו דת יהודית כמה שנים כל זמן שלא ידעו מגירות, ועל פי זה הורו רבותיו שלפני הבר מצוה יודיעוהו שהוא גר קטן ויכול לפרוש מהיהדות אם רוצה, [ואז תתבטל למפרע יהדותו ויתברר שכל הזמן היה גוי], ויכול גם לקבל עליו כעת לקיים תורה ומצוות, ואז ישרא גר למפרע.

הגרי"ד מבוססין
בציבורותו

והנה ההורים כדי למנוע את השלב הזה להודיעו שנולד גוי וגיירוהו, שזה ודאי יגרום לו זעזוע, התחכמו, והכינו לו דרשה יפה לקראת הבר מצוה והכינו לו אמירה זו: אני מודה להשי"ת שהגיעני עד הלום, "והריני מקבל עלי עול תורה ומצוות", הילד אמר זאת ואח"כ גדל והתחנך עם בת ישראל כדת משה וישראל, ועדיין אינו יודע שהוא גר שהטבילוהו על דעת בית דין, ונסתפקו ההורים מה דינו לאחר אמירה כזו, האם זה נחשב כאילו קבל עליו גרות, או לא?

שאלה זו באה לפני מו"ח מרון הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ושמעתי שהשיב שאין זו קבלת מצוות, מאחר ולא יודע שיש לו אפשרות למחות, אלא חשב שהוא יהודי מבטן ומלידה ואין לו אפשרות לפרוש מהתורה, אבל אילו היה יודע שיכול למחות אולי היה מוחה, ושמעתי גם שמו"ח זצוק"ל אמר שראוי שיקדש את אשתו שנית".

עוד כתב הרב אשר וויס (דרכי הוראה' שם סי' ט): "במה שנסתפק לגבי גר שנתייגר בינקותו ולא ידע כלום מענין הגיור אם צריך להודיע לו מיד כשנתגדל שגר הוא כדי שיקבל עליו עו"מ ולא ימחה או שמא אין ענין להודיע לו מיד שגר הוא"

ולכאורה דבר זה תלוי בדרכי ההבנה בין דהגדילו יכולין למחות, דלשיטת הראשונים (כתובות י"א ע"א) דבעינן מחאה כדי לבטל הגרות ובלא מחאה גרות מגורה היא משום דזכין לאדם שלא נכפין (שיטת התוס' שכתובות שם) מסתבר דאין צורך להודיעו מיד אלא עדיף להמתין להזדמנות שיתבסס ביהדותו ולא ימחה כשיודע לו, אבל לשיטת הראשונים הדעת המחאה כשהגדיל היא כגמר הגרות והוי קבלת עו"מ (כדברי התוס' בסנהדרין סי' ח

ע"ב) מסתבר דצריך להקדים הודעה זו כדי לגמור הגרות דכל זמן שלא נהג כישראל לאחר שיוודע שגר הוא עדיין אינו גר גמור. והביא בזה את דברי התוס' בסנהדרין סי' ע"ב שכתבו דגר קטן חסרה לו קבלת מצוות "ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קבלה".

אלא שקשה לכאורה ד"א"כ ליבעי קבלת מצוות בפני ג' משגדלו ולא שמענו כזאת, וראיתי שמתוך קושיא זו כתב לפרש את דברי התוס' והראשונים בדרך רחוקה שאינה מתיישבת על הל"ב, דגם לשיטתם כל ענין המחאה אינו אלא לברר אם זכות היא או חובה, והסיק להלכה דא"צ להודיע לגר סמוך לגדלותו כדי שלא ימחה.

ואני הקטן משתומם ותוהה, דכי מפני שאנו מתקשים נעשה מעשה. ואיך לא נחוש לשיטת רבותינו בעלי התוס' וכמה ראשונים בדבר שאין לו הכרע כלל בדברי השו"ע והפוסקים בסימן רס"ח סעיפים ז"ח-ז, והלא מבואר להדיא בדבריהם שאינו גר גמור עד שינהג כישראל בגדלותו ולא ימחה, והנהגה זו נחשבת כקבלת מצוות וכל זמן שלא קיבל אינו גר גמור.

ובאמת קושיותי לק"מ, וכבר כתבתי במנחת אשר על מסכת שבת סימן ל"ד אות ב' דשני דינים חלוקים הם בקבלת מצוות דגרות. והדברים לענ"ד פשוטים, ברורים, שמחים ומאירים.

ועוד ביארתי שם בדעת התוס' בסנהדרין דבאמת הוי גרות מה"ת בקטנותו אלא שבגדלותו תפקע הגרות אם לא יקבל עליו וימחה, ואין בזה תימה כלל. וכע"ז י"ל בני"ד דע"י העדר המחאה נעשה גר למפרע, ומ"מ כל זמן שלא קיבל עליו עול מצוות בשתיקתו אינו גר גמור.

אמנם יש מן הראשונים שנקטו דכל זמן שלא גדל ולא מחה אינו אלא גר מדרבנן.

סוף דבר לענ"ד ודאי צריך להודיע לו שגר הוא כדי שבכך תושלם גרותו, ואין לדחות ענין זה כמבואר ביבמות מ"ז ע"ב דשהוי מצוה לא משהינן להשלים חוק הגרות.

(ולכאורה צריך גם להודיעו דזכותו למחות דאם לא ידע זאת אפשר דאין כאן קבלה גמורה כיון שאינו מודע לכך שיכול למחות. אך באמת נלענ"ד דאין צריך לומר לו שבידו למחות אלא די בכך שמודיעניו לו שגר הוא ואינו מוחה. אמנם כיון שאין לי בזה ראייה מוכרעת נראה דלרווחא דמילתא ראוי להודיע לו שבידו למחות כדי לצאת מידי כל ספק. אך הודעה זו יכולים לדחות אף שנים עד שנמצא שעת כושר והגר יתבסס בחיי תורה מאהבה ושמחה. כך נראה עיקר לענ"ד).

אך מ"מ יש לנהוג בזה בתבונה יתירה ולהודיעו על כך במתיקות ובנועם כדי שלא יעמוד חלילה על פרשת דרכים עם אפשרות לנטות ימינה או שמאלה עד שיתפתה למחות. וד"ל.

הנה לענ"ד דברינו בזה ברורים, אך אף אם לא תהא דעת מעכ"ת מסכמת לדעתנו בביאור הדברים, מ"מ לענ"ד אין לדחות בשום פנים דברי הראשונים הברורים משום שאין אנו מבינים בדבריהם, ולפרשם בדרכים עקלקלות שאינו מתיישבות כלל בדבריהם המפורשים, ובפרט בדני הגרות שכל גופי תורה תלויים בהם.

ואוסף עוד דאם נדחה הודעה זו לעיתים עלול לצאת מזה מכשול נורא שדוקא כשיגדל קצת ויתפקח ימחה כאשר יודע לו ענין הגרות, ועל כן זה נאמר "ואל תתחכם יותר למה תשומם"...

[1] ראה מה שהארין הראשל"צ הרב אליהו בקשי דורון (בנין אב ח"א סי' מ"ב) ע"פ דברי המאירי, וכן הרב אברהם שפירא (מנחת אברהם ח"ב סי' כ"א) ובשיעור הרב דוד כהן ר"י חבורן (כנס הדיינים תשפ"ב), ובספר "בצל כנפיך" שיעור ל"ט, ובספר "המבדיל בין ישראל לעמים" ח"א פט"ז.

[2] ראה בספר 'דברי הרב' ע' קצט-ר, 'נפש הרב' ע' רמ"ה, וראה עוד בתשובות רבי יצחק אלהן סי' ס"ז, שו"ת לבושי מרדכי אה"ע מהדו"ק סי' ל"ח, שו"ת חבצלת השרון יו"ד סי' ע"ה, שו"ת זכר יצחק סי' ב, שו"ת בית יצחק אה"ע סי' כ"ט, שו"ת פרי השדה ח"א סי' מ"ג, שו"ת שרידי אש ח"ב סי' ס"א, שו"ת דעת כהן סי' קמ"ז, שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' צ"ט, שו"ת ישיביל עבדי ח"ד יו"ד סי' כ"א, הגרי"א הענקין בשו"ת גבורות אליהו סי' קכ"ח, מעדני שלמה, יו"ד, גרות, מט, שמש ומגן ח"ג סי' ס"ב, הגרות כהלכתה בירורי הלכה סי' כ"ב, תשובות והנהגות ח"ג סי' ש"א, וראה באגרו"מ יו"ד ח"א סי' קנ"ח בספקו בזה, וכן באה"ע ח"ד סי' כ"ו, ובמה שהעירו בדבריו בקובץ תשובות ח"ב סי' נ"ה וח"ד סי' צ"ד, ובמשנה הלכות חט"ו סי' קכ"ט ובתשובות והנהגות ח"ז סי' ק"ל, ובשו"ת הראש"ל סי' י"ז ובשורון (כח ע"ת תלב), וב"גיור כהלכה" פכ"ג הע' 161, ועוד

[3] דברים דומים בשם התוס' הובאו גם בחידושי הר"ן ובשיטה מקובצת.

Arka'os: Secular Courts

The Prohibition of Arka'os

The Severity of Going to Secular Court

The Torah prohibits Jews from bringing their disputes before non-Jewish judges, even if their rulings are known to be the same as halachah and even if both parties agree to go to this secular court.^[1] One who takes his disputes to be judged in non-Jewish courts is a *rasha*, and is akin to one who blasphemes and lifts his hand against the Torah of Moshe. Even one who assists another in going to secular court deserves to be excommunicated.^[2] One who is awarded money through a secular court that he does not deserve according to halachah, is considered a thief and unfit for testimony.^[3]

A claim against a non-Jew may be brought to a secular court. Moreover, according to most contemporary Poskim, generally speaking, one may file a legitimate lawsuit against a Jew when the obvious goal is to collect from the Jew's insurance.^[4]

When Does Bais Din Permit It?

The Gemara^[5] cites a source in Chazal: "If you call your friend and he does not answer, take a heavy wall and throw it at him." The Geonim explain this Gemara to be referring to the Bais Din process: if you call your friend to a *Din Torah* and he does not come, you may strike him with the "heavy wall" of a secular court.^[6] Even in such a case, a Bais Din must give the plaintiff explicit approval to take the defendant to a secular court. This is known as a *heter arka'os*.^[7]

Generally, a Bais Din will first issue three separate *hazmanos*, summonses to a *Din Torah*. If the defendant ignores the summons, the Bais Din will grant the plaintiff a *heter arka'os*. In instances where it

is plainly obvious that the defendant will not come to a *Din Torah*, some Poskim permit issuing a *heter arka'os* immediately,^[8] while others say that the Bais Din should at least issue one *hazmanah*.^[9]

If there is reason to suspect that a defendant will discard or hide his assets, a Bais Din should grant the defendant an immediate *heter arka'os* to obtain a temporary restraining order [TRO] from a secular court until the case is litigated in Bais Din.^[10] In a situation where Bais Din is unable to enforce the restraining order, or if there is insufficient time to obtain one from Bais Din, one may obtain the restraining order from a secular court and subsequently notify the Bais Din.^[11]

Who Is Responsible for the Court Fees?

If someone summons his friend to a secular court without following the proper halachic procedure before doing so, the defendant may call the plaintiff to a *Din Torah* and force him to pay for any court fees incurred as a result of having to defend himself in court. Conversely, if the plaintiff followed the proper halachic procedure and received a *heter* from Bais Din to go to court, he is allowed to go back to Bais Din to force the defendant to pay for his court fees because he only had to pay those expenses as a result of the defendant's refusal to go to Bais Din.^[12]

Zoning Boards

There is a dispute among the Acharonim as to whether one may petition a local non-Jewish official to either grant himself or block others from obtaining rights or privileges that are under the official's control.^[13] Many Acharonim rule that this is permitted, explaining that it is comparable to people vying for ownership of an ownerless object, where each may act in his own best interest and is not considered to be harming the other.

This is substantively different from using a secular court to adjudicate ownership disputes over property or assets that are already in one's possession.^[14]

A common application of this is petitioning a zoning board to grant or deny a variance for a Jewish resident. Because the resident has no inherent right to the variance, it is permitted for others who would be negatively affected by it to try to block him from obtaining it. According to some Acharonim, one is not allowed to petition a zoning board to block the building of a shul, as this is considered an inherent right.^[15]

[1] Gittin 88b; Ramban Shemos 21:1

[2] C.M. 26:1

[3] R' Akiva Eiger, glosses to C.M. 26

[4] Seder Hadin 15:45-46

[5] Bava Kama 92b

[6] Rosh Bava Kama 8:17

[7] Rambam Sanhedrin 26:7; Sh"ut Rema 52; Sema 26:5

[8] Teshuvos V'hanhagos 3:445. See there whether one needs a *heter arka'os* altogether in such a case.

[9] Minchas Yitzchak 9:155

[10] Rema MiPanu 51

[11] Teshuvos V'hanhagos 440

[12] Rema C.M. 14:5

[13] Maharik 191; Bais Yosef C.M. 156

[14] Rema C.M. 156:7

[15] Pischei Teshuvah C.M. 156:17 citing the Yad Shalom; see Avnei Nezer O.C. 36 who permits it.

In partnership with the Bais Haavad's Yorucha Program
To learn more about Yorucha visit yorucha.org

CHAG HASMICHA

5785

Wednesday, 29 Sivan

JUNE 25, 2025
DOORS OPEN 7 PM

THE PALACE HALL
BROOKLYN, NY 11218

RSVP TODAY

<https://onlinemachon.com/chag/>

עולם הפרשה

ראש ישיבתנו הרב מנחם מענדל פרעסקאט רב ומו"ץ בניו הייבן

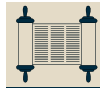
ביאור בגודל הגירות של בני ישראל בשעת מתן תורה

"וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו"

פירש רש"י: ורבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות על עריות הנאסרות להם

איתא במסכת שבת (קל, א) "תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה, כגון מילה וכו' עדיין עושין אותה בשמחה. וכל מצוה שקיבלו עליהם בקטטה, כגון עריות דכתיב (במדבר בהעלותך יא, י) "וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו" על עסקי משפחותיו, עדיין עושין אותה בקטטה".

על עסקי משפחותיו פירש רש"י שם "שנאסר להם קרובות". מפני שלאחר מתן תורה נתחייבו לפרוש מעריות שהיו ביניהם. וכן איתא בספרי פרשת בהעלותך "מלמד שהיה אדם נושא את אחותו ואחות אביו ואחות אמו, ובשעה שאמר להם משה לפרוש מן העריות היו מצטערים".

עצמו - הוי בריה אחרת לגמרי, אבל ישראל שיצאו ממצרים - כיון שהיו מחויבים לקבל את התורה, והיו מוכרחים לזה, אין זה כקטן שנולד, ותדע לך דאל"כ יקשה לך דהא בודאי נתגייירו כו' שהרי היו צריכים מילה וטבילה וקרבו, ואפילו הכי אין להם דין כגר להיות מותר בעריות" [2]. עכ"ל.

ונראה לומר [3] בהקדמם מה שכתב הרמב"ם (בפרק יג מהלכות איסורי ביאה הלכה א-ג) וז"ל "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית. במילה וטבילה וקרבו. מילה היתה במצרים שנאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". מל אותם משה רבנו שכולם ביטלו ברית מילה במצרים חוץ משבט לוי ועל זה נאמר (דברים לג, ט) "ובריתך יצורו". וטבילה היתה במדבר קודם מתן תורה שנאמר (שמות יט, י) "וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם". וקרבו שנאמר (שמות כד, ה) "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת", על ידי כל ישראל הקריבום". עכ"ל.

הנה מבואר מדברי הרמב"ם שהקרבו שהקרבו ישראל לשם גירות, היה קרבו ציבור. וא"כ מוכרחים לומר שהגירות של בני ישראל היתה גירות של ציבור. וא"כ יש לומר שזה שגר מותר בעריות זהו רק בגירות של יחיד, אבל בגירות של ציבור לא נאמר דין זה. שהרי לא היה גירות לכל אחד ואחד בפני עצמו, אלא שהתגייירו כולם כאחד.

ויש להקשות שהיתה הגמרא צריכה לתרץ בחדא מחתא שמשה ואהרן שניהם קרובים. וע"פ דברי המהר"ל נחא, שהרי משה לא היה תחת ההר, ולכן נחשב הוא כקטן שנולד, ולא שייך אצלו הטעם של קרוב. משא"כ אהרן ומרים עדיין היו קרובים מפני ששניהם היו תחת ההר.

[3] וראה מש"כ המשך חכמה (דברים פרק ה פסוק כז). אבל הדברים קשים מדברי רבותינו הראשונים.

וכן מצינו אצל עמרם ויוכבד שהוצרכו לפרוש לאחר מתן תורה מחמת איסור קרובות, וכדאיתא בדעת זקנים (במדבר יא, כז) שאלדד ומידד אחי משה היו, כי כשנתנה תורה ונאסרו על העריות פרושו כולם, שנאמר "וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו" וכו', "וגם עמרם אבי משה פירש מיוכבד שהיתה אשתו, ונשא אשה אחרת והוליד ממנה אלדד ומידד...". נמצא מפורש, שאחרי מתן תורה הוכרחו לפרוש מנשותיהם שהיו קרובותיהם, וכפי שעשה עמרם אבי משה [1].

וידועה קושיית המהר"ל (בגור אריה בראשית פרק מו פסוק י) שהקשה הלא בשעת מתן תורה התגיירו כלל ישראל, כדאיתא במסכת יבמות (מו, ב) שבני ישראל נכנסו תחת כנפי השכינה בשעת מתן תורה במילה והזאה וטבילה כדין גרים.

וא"כ קשה שהרי קיי"ל "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי", ומדין תורה גר נושא אמו ואחותו כמבואר שם (כב, א). וא"כ איך נאסר להם קרובות, הלא לא הוצרכו לפרוש מנשותיהם.

ותירץ המהר"ל וז"ל "אין זה קשיא, דהם הוכרחו לקבל, דהא כ'פה עליהם הר כנגיית', ולא אמרנו בזה דהוי כקטן שנולד, דודאי מי שנתגייר מעצמו, כגון גוי, כיון דלא היה צריך לגייר והוא מגייר

הרא"ש על התורה (שם).

[2] ויש להביא ראיה לדברי המהר"ל על דרך הפלפול מהא דאיתא במסכת זבחים (קא, ב - קב, א) "מיתבי מרים מי הסגירה א"ת משה הסגירה משה זר הוא ואין זר רואה את הנגעים וא"ת אהרן הסגירה אהרן קרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים אלא כבוד גדול חלק לה הקב"ה למרים אותה שעה אני כהן ואני מסגירה אני חולטה ואני פוטר".

[1] וראה דעת זקנים (שם): "ומצאתי קונטרס כו' מרבי הלל שהיה מארץ ישראל: אני הלל ראיתי קבר אלדד ומידד, והיה כתוב עליהם: 'אלדד ומידד אחי אהרן מן האב ולא מן האם', ויש אומרים, אלדד הוא אלידד בן כסלון מידד הוא קמואל בן שפטן כו' ותימא לי, היאך אפשר לומר שהיו אחי משה, והם אלידד בן כסלון שהיה ממטה בנימין, ומידד הוא קמואל בן שפטן שהוא ממטה אפרים. וצ"ל, דמאן דאית ליה הא לית ליה הא", וכ"ה בפי

YOM IYUN 2025

Machon Smicha Halachah Symposium

Join for a day of learning, insight, and connection with prominent Rabbonim.
Watch, hear, and learn how the timelessness of halachah is applied to contemporary issues.
Featuring interactive panels, interviews, discussions, shiurim, and more.

Wednesday morning 29 Sivan June 25
10:30am-2:00pm

Bais Levi Yitzchak Shul - 556 Crown St, Brooklyn, NY 11213
Lunch Will Be Served For Men and Women